

Коваль Нонна
к.е.н., доцент кафедри економіки,
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності ,
Локатіш Дмитро,
студент 1 курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

ВИРОБНИЧІ ВИТРАТИ: РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЗНИЖЕННЯ

В сучасних ринкових умовах виробничі витрати характеризують ефективність господарювання різних виробничих структур. Однак, послаблення державного контролю за формуванням та використанням виробничих витрат призвело до надмірного і необґрунтованого їх зростання та деформаційних змін у їхній структурі. Окрім цього, постійне зростання цін на всі види сільськогосподарської продукції не створило об'єктивних передумов для зацікавленості товаровиробників у раціональному розподілі виробничих витрат, пошуку можливостей їх зниження [1].

Сучасні умови розвитку аграрних підприємств ставлять нові вимоги до формування і розподілу виробничих витрат. Усе це спонукає здійснювати пошук шляхів зниження виробничих витрат з метою підвищення прибутковості і ефективності роботи підприємств та забезпечення їх стабільності в конкурентному ринковому середовищі. У даний час питанням раціонального управління виробничими витратами на рівні аграрних підприємств постійно надається увага (стосовно питань обліку, прогнозування, оцінки ефективності використання витрат та формування стратегії їх зниження) їхніми менеджерами, керівниками і власниками бізнесових структур. У більшості випадків величину витрат слід вважати головним критерієм при виборі варіантів розвитку підприємств [1, с. 118].

В умовах ринкового середовища важливим напрямком зниження рівня виробничих витрат стає подальша спеціалізація виробництва. Безперечно, що досягти високого рівня спеціалізації виробництва неможливо без

впровадження передових технологій, залучення додаткових фінансово-інвестиційних ресурсів. Зниження рівня виробничих витрат на підприємстві у даний час можна розглядати як основну мету їхньої діяльності і як стратегічний напрям їхнього розвитку, який здатний забезпечити конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції на внутрішніх і зовнішніх ринках, підвищити прибутковість та рентабельність господарювання.

Слід відмітити, що сучасна наука і практика не мають достатніх розробок відносно застосування найбільш доцільних форм і методів стимулювання підвищення ефективності виробництва. Це обумовлює зростання величини нереалізованого виробничого потенціалу, зниження мотиваційних стимулів до праці, неефективну зайнятість робочої сили.

Загалом трансформація форм власності вимагає проведення комплексу взаємопов'язаних та взаємообумовлених змін у взаємовідносинах, що складаються між товаровиробниками, де провідну роль відіграє саме соціальний, людський фактор і трудові відносини між людьми. Праця повинна бути відповідним чином мотивована, тобто необхідно створити такі умови, які стимулювали б досягнення високих індивідуальних та колективних трудових показників.

Зростання виробничих витрат відбувається перш за все за рахунок росту складу матеріальних ресурсів виробництва. Розрахунки показують, що зниження матеріальних витрат тільки на одну гривню суспільного продукту дає можливість одержати майже 2 тис. грн. доходу. Мова йде не тільки про безпосереднє зниження витрат сировини, матеріалів, палива і енергії в розрахунку на одиницю продукції, але й про ту частину витрат, яка пов'язана з формуванням і утриманням виробничих запасів. А тому ефективне управління запасами в теперішніх умовах є одним з важливих чинників забезпечення зниження собівартості продукції.

Зазвичай із зниженням витрат виробництва на матеріальні ресурси, оплату праці величина змінних витрат, а значить і їх загальної (сумарної)

величини скорочується, що при незмінних цінах на реалізацію продукції має сприяти підвищенню рівня ефективності виробництва. Досягнення такого становища потребує перегляду раціональності використання кожного з ресурсів.

Встановлено, що зниження витрат на матеріальні ресурси може досягатись за рахунок дії наступних факторів: скорочення норм витрат сировини і матеріалів на одиницю продукції на основі удосконалення технології виготовлення продукції, використання більш досконалої сільськогосподарської техніки, обладнання, інструментів; зменшення цін на сировину і матеріали; підвищення кваліфікації і виробничих навиків працівників; створення і використання ефективних мотиваційних механізмів, які б сприяли зацікавленості робітників в ощадливому використанні ресурсів.

Затрати, пов'язані з використанням засобів праці (основних фондів), входять у валові виробничі витрати у вигляді амортизаційних відрахувань. При зростанні технічної оснащеності та цін на засоби виробництва спостерігається ріст абсолютних розмірів амортизації і її питомої ваги у структурі виробничих витрат. Основними шляхами запобігання випереджаючого зростання амортизаційних відрахувань є: 1) підвищення продуктивності праці у галузях, де створюються засоби праці, що забезпечує їхнє здешевлення; 2) поліпшення якості машин, обладнання, споруд, яке дає змогу скоротити затрати на підтримання їх у належному робочому стані протягом строку використання; 3) зменшення частки вартості пасивної частини фондів у їхній загальній вартості; 4) утримання від придбання нового типу машин і обладнання у випадку, коли приріст цін на них перевищує приріст їхньої продуктивності; 5) використання наявної техніки і обладнання з максимально допустимим навантаженням.

Стверджується, що до 85 % факторів зниження виробничих витрат лежать у сфері організації, управління та стимулювання праці і можуть підлягати впливу з боку керівництва господарства [5]. Проте діючі норми і системи стимулювання втратили свою стимулюючу роль: тарифна система

перестала бути регулятором рівня заробітної плати, доплати перетворилися у форму збільшення заробітної плати, премії мало пов'язані з фактичним вкладом у результати праці.

Вважаємо, що залежно від стану налагодження виробництва в господарстві, наявності резервів у сфері зниження витрат, можливості та необхідності їхньої реалізації, має розроблятися система управління виробничими витратами, складовою частиною якої є підсистема стимулювання усіх учасників виробничого процесу за зниження витрат виробництва. Рішення про винагороду працівників за економію витрат виробництва приймається за певних умов і наявності успіхів у сфері зниження витрат виробництва в порівнянні з встановленими в плановій документації вимогами. Показники, що характеризують рівень формування витрат, слід ув'язати з показниками, що характеризують кінцеві результати роботи господарства і, в першу чергу, з показниками прибутковості та продуктивності праці.

Важливим питанням є оцінка доцільності зниження витрат виробництва. В залежності від мети і завдань розвитку виробництва господарство розробляє систему управління витратами і формує стимули до раціонального їх здійснення, враховуючи характерні вимоги до побудови системи винагороди працівників за зниження виробничих витрат:

1. Аналізуються реальні результати роботи господарства: об'єм виробництва продукції, наявність прибутку та інші показники ефективності виробництва при заданому рівні витрат або їх зниженні.

2. Вихідною інформацією для визначення винагороди працівникам за економію витрат виробництва мають бути звіти центрів відповідальності і загальний кошторис витрат, що характеризує фактичний їх рівень за місцями виникнення та відхилення від запланованого рівня за певний період часу.

3. По кожному відхиленню від запланованого рівня витрат виробництва має складатись звіт відповідальної за витрати особи з поясненнями причин відхилення.

4. При виявленні відхилення приймається рішення про можливість надання додаткової винагороди за зниження витрат тим працівникам, які безпосередньо забезпечили їх.

5. Керівництво підприємством приймає рішення стосовно винагороди безпосередніх виконавців за зниження витрат виробництва, яке може бути досягнуте за рахунок високої кваліфікації працівника, його майстерності і сумлінного ставлення до роботи, застосування ним нових прийомів праці, або модернізованих інструментів і засобів виробництва, внесення раціоналізаторських пропозицій по удосконаленню технології виготовлення продукції, підвищення її якості. При цьому мотиваційні механізми стимулювання працівників за зниження витрат виробництва повинні тісно пов'язуватись із мотиваційними механізмами підвищення ефективності виробництва.

6. Система обліку витрат виробництва має бути доповнена показниками, які характеризують інші фактори та результати трудових процесів і виробничих ділянок виробництва.

7. Важливим фактором ефективності системи стимулювання працівників за економію витрат виробництва є наявність інформації, доведення її до відома і свідомості усіх працюючих.

Вважаємо, що система винагороди за ефективне формування і зниження витрат виробництва повинна тісно ув'язуватись із показниками ефективності виробництва і вкладом кожного конкретного учасника виробничого процесу в забезпеченні економії витрат в такій послідовності прийняття рішень.

У тих випадках, коли процес зниження виробничих витрат пов'язаний з удосконаленням виробничих процесів, реалізація яких вимагала додаткових витрат, необхідно розробити більш глибокі ефективні заходи по їхній реалізації. В усіх випадках кінцевим результатом і умовою для прийняття рішень, стосовно винагороди працівників, має бути наявність економії витрат і приросту прибутку.

Зазвичай, коли економія витрат не спостерігається, але є зростання прибутків за рахунок підвищення ефективності їх використання, винагорода працівників повинна формуватися за показниками, що забезпечили підвищення ефективності виробництва: ріст продуктивності праці, підвищення якості продукції, економію ресурсів, удосконалення системи виробництвом.

Вироблення положення про стимулювання працівників за економію, підвищення ефективності розподілу витрат виробництва повинна здійснюватись з врахуванням таких позицій [5]: визначення критеріїв стимулювання (показників, за досягнення яких працівники можуть претендувати на винагороду); визначення умов стимулювання, тобто обмежень або встановлення конкретних вимог для обґрунтування факторів, які вплинули на зниження витрат виробництва.

Вважаємо, досягнення позитивних успіхів залежить і від майстерності спеціалістів, які займаються питаннями матеріально-технічного забезпечення виробничих процесів, від рівня цін на сировину, матеріали, засоби виробництва. А тому працівники служби матеріально-технічного забезпечення, маркетингу повинні стимулюватись за економію витрат виробництва в тих випадках, коли вони її забезпечили, на основі глибокого вивчення кон'юнктури ринку, вибір найбільш ефективних постачальників сировинно-матеріальних ресурсів, використання ситуації, що сформувалась на ринках збуту продукції на користь господарства.

Таким чином, система стимулювання працівників підприємств за зниження витрат виробництва, як складова частина системи управління витратами, повинна тісно пов'язуватись із підсистемами обліку витрат, контролю і відповідальності за їхнім раціональним використанням, плануванням рівня витрат за видами продукції, ділянками виробничих процесів.

Окрім того, доцільність зниження витрат виробництва потребує обґрунтування. Знижувати витрати на виробництво постійно неможливо,

оскільки це призведе до зниження якості продукції і ефективності виробництва в цілому, і як наслідок, до втрати ринків збуту продукції і банкрутства.

Отже, зниження виробничих витрат для кожного конкретного підприємства є завданням об'єктивно необхідним і, разом з тим, складним. В кожному випадку на ефективне його вирішення впливають цілий ряд внутрішніх та зовнішніх чинників, взаємодія яких повинна відповідним чином регулюватись. В умовах кризової ситуації і недосконалої законодавчої бази, яка має захищати права працівників, керівництво господарств намагається вирішити проблему зниження виробничих витрат не за рахунок впровадження прогресивної техніки і технології, а шляхом скорочення чисельності працюючих, зниження їх заробітної плати, заборгованості по зарплаті, надання довготривалих без оплачуваних відпусток, тобто за рахунок людського фактору, використовуючи несприятливу для працівників виробничої сфери ситуацію на ринках праці. Однак таку політику господарств не можна вважати правильною та далекоглядною із-за втрати висококваліфікованих фахівців, більшість з яких переходить у сферу бізнесу, або міграції за межі держави.

Вважаємо, що система організації виробничих процесів в господарствах повинна передбачати операції з оцінки ефективності зниження витрат на виробництво та визначення впливу таких процесів на основні техніко-економічних показників продукції і виробництва. Стимулювання працівників підприємств усіх категорій за зниження витрат повинно здійснюватись після результатів оцінки діяльності таких процесів.

Список використаних джерел

1. Коваль Н.В., Ковальська Ю.В. Класифікаційна оцінка виробничих витрат. Матеріали XXXVIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи

розвитку» (14 грудня 2017 року). Збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 38. С. 118-121.

2. Коцупатрий М.М. Внутрішньогосподарський контроль в управлінні діяльністю сільськогосподарських підприємств: монографія / М.М. Коцупатрий, У.О. Марчук. Вінниця. 2014. 268 с.

3. Кушнір Л.А. Бухгалтерський контроль витрат виробництва. Збірник наукових праць ПДАТУ. Кам'янець-Подільський, 2015. Вип. 23. С. 142-149.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318.

5. Управління ресурсами та витратами: навч. пос. За ред. д.е.н., проф. Іванюти С.М. К.: ЦНЛ, 2010. 320 с.

Ковальчук Олександр

студент ОС»Магістр»
спеціальності «Економіка»

Науковий керівник: **Добровольська Е. В.**,
к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

Ефективність виробництва – складна економічна категорія, в якій відображується дія об'єктивних економічних законів. Більшість економістів вважає, що ефективність виробництва є формою відображення своєї мети, значить результативність, міру принесення користі. Поширене визначення критерію ефективності – збільшення продукції і доходу при найменших витратах. Конкретизуючи його, можна стверджувати, що всі удосконалення в організації виробництва в підсумку мають одну мету – зростання власного доходу і покращання умов життя працівників [1; 4].

Інформаційною базою для аналізу виробництва продукції рослинництва виступає насамперед статистична форма № 50-сг «Основні економічні